

УДК 330.41.1

О.І. ПАЛЬЧУК

Київський національний університет технологій і дизайну

**ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО
СУСПІЛЬСТВА**

Роботу присвячено інноваційності економіки як одному з найважливіших чинників сучасного розвитку. Автором аналізується роль інновацій в зростанні економіки держав, проблеми інноваційного розвитку нашої країни, досліджується взаємозв'язок між впровадженням інновацій та рівнем розвитку. Інновації розглянуто з точки зору основного компоненту сучасної моделі розвитку держави, адже наразі необхідні не лише нові стратегії політиків та бізнес-лідерів, а й новий спосіб мислення сучасного покоління, інший рівень освіти й розвиток держави спрямований на інновації.

Ключові слова: інноваційна економіка, інноваційність, нематеріальне виробництво, інноваційний розвиток, високотехнологічні товари, сучасна економіка

Об'єкти та методи дослідження

Інноваційність розвитку є широко обговорюваною темою в сучасних економічних наукових дискурсах. Проте, мова, як правило, йде про необхідність впровадження нових технологій та процесів виробництва, тоді як поняття «інноваційна економіка» набуло набагато ширшого значення і наразі включає в себе не лише оновлення основних фондів підприємства та впровадження інновацій, а й нові підходи до освіти та ведення бізнесу.

Деякі вчені, як Е. Тофлер, Ф. Фукуяма, Д.Белл тощо вважають, що для більшості розвинених країн саме інноваційна економіка забезпечує їх світове економічне зростання. Термін «інновація» сьогодні можна зустріти майже у всіх сферах людської діяльності. Масс-медіа переповнені «інноваційними» ідеями, проте не зовсім зрозуміло, що вони собою являють та яким чином їх необхідно втілювати в життя. Аналізу саме цих аспектів присвячено роботу.

Постановка завдання

Метою цієї статті є виявлення закономірностей між роллю інновацій та зростанням економіки держави, дослідження проблем інноваційного розвитку нашої країни.

Результати та їх обговорення

Ми живемо в часи величезних перетворень. Всі сторони звичного життя радикально змінюються. Світ стає невпізнаним та потребує нових підходів до проблем розвитку та зростання економіки. Необхідні не лише нові стратегії держави та бізнесу, а й новий спосіб мислення сучасного покоління та інший рівень освіти.

В новій глобальній системі, що суттєво відрізняється від класичного капіталізму світ живе вже декілька останніх десятиріч. Сьогодні рентабельність фінансових операцій істотно перевищує прибутковість реального сектору економіки, внаслідок чого в розвинених країнах та нових індустріальних країнах спостерігається його скорочення.

Специфіка розвинених економік полягає в тому, що вони представлені переважно сферою нематеріального виробництва. Монопольним ресурсом в таких країнах є інформація та знання.

Так, у США частка промисловості у ВВП на кінець 2009 р. становила всього 21%, а домінують посередницькі, насамперед фінансові послуги. Подібне становище характерне і для інших розвинених країн, де частка реального сектора економіки складає близько 10–20%, а до 90% усіх коштів вкладено у

спекулятивні торговельно-фінансові активи, в тому числі 75% – у фінансові ресурси на валютних ринках та цінні папери [1]. Показники розвитку економіки окремих країн приведені у табл.1.

Таблиця 1. Показники розвитку окремих країн [2]

Країна	ВВП		Додана вартість % ВВП, 2009 р.			Витрати домогосподарств на кінцеве споживання, % ВВП, 2009 р.	Загальні витрати уряду на кінцеве споживання, % ВВП, 2009 р.	Валове накопичення капіталу, % ВВП, 2009 р.	Зовнішньоторгівельний баланс по товарам та послугам, % ВВП, 2009 р.	Щорічні темпи приросту ВВП, 2000–2009 р.
	Млн. Дол., 2009 р.	Середньорічний приріст, 2000–2009 р.	Сільське господарство	Промисловість	Послуги					
Україна	113545	5,6	10	52	38	65	18	19	-1	16,4
Польща	430076	4,4	5	31	64	64	16	20	-2	2,7
Білорусія	48984	8,3	10	45	45	57	15	38	-8	23,3
Фінляндія	237512	2,5	3	33	64	52	22	22	4	1,0
США	14256300	2,1	1	21	77	71	16	18	-5	2,9

На думку автора, саме передача технологій та розповсюдження ідей на яких вони засновані є найбільш вагомою причиною розвитку окремих регіонів. Адже, економічні прориви в таких країнах як Великобританія, Японія та Китай дають нам змогу стверджувати, що спроможність використовувати сучасні ідеї для організації виробництва є набагато важливішою ніж володіння тими чи іншими природними ресурсами. Джон Мейнард Кейнс писав: «З прадавніх часів і до початку 18 сторіччя рівень життя середнього жителя в центрах цивілізації суттєво не змінювався. Звичайно, були певні підйоми та спади. Часом – чума, голод, війни. Інколи приходило «золоте сторіччя». Проте жодних прогресивних змін не відбувалося. І так протягом багатьох сторіч, що закінчилися приблизно в 1700 році». Реальні зміни світу почалися з початком промислової революції і продовжилися з подальшим розвитком технологій. Тому саме розвиток технологій є рушійною силою економіки. Окрім того, перевагами інноваційної економіки є невичерпність ідей. Сутність промислової революції полягала не в винайденні окремих корисних копалин, а в появі ідей щодо їх використання.

Отже, хоча технологічний розвиток є надзвичайно важливим, потенціал нашої країни у сфері високих технологій стрімко скорочується: частка високотехнологічних товарів у товарному експорті значно скоротилась (табл. 2)

Таблиця 2. Частка високотехнологічних товарів у товарному експорті [1]

Показник	Роки					
	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Обсяг високотехнологічних товарів у млн. дол. США	989,8	1 320,2	804,2	832,6	1 284,7	1 470,46
Питома вага високотехнологічних товарів у загальному обсязі експорту, %	4,29	4,04	2,35	2,17	2,61	1,87

Рейтинг України за технологічною конкурентоспроможністю та інноваційною спроможністю щороку знижується. За висновками експертів Світового Банку, економічний вплив науково — дослідних інституцій країн СНД є низьким. Незважаючи на достатню кількість публікацій та патентів, спроможність впровадження винаходів у життя знаходиться на невисокому рівні, а роботи українських вчених рідко цитуються світовою спільнотою. Причиною низького рівня впровадження патентів у життя є ліцензування та контрактні угоди з промисловістю. Слабким є механізм зворотнього зв'язку між розробниками та кінцевими споживачами продукції, адже зв'язки науково-дослідних інституцій та виробництва здійснюються за посередництва міністерств і відомств, що призводить до бюрократизації та низької ефективності процесу впровадження. Інноваційна діяльність в Україні також наштовхується на брак коштів, за відсутності яких неможливо проводити розробки, експерименти та розвивати науку на належному рівні загалом. Більшість дослідницьких центрів не в змозі оновити обладнання, заробітна платня та умови праці не стимулюють молодь займатися наукою, спостерігається значне старіння наукових кадрів. Промисловість не створює попит на нові розробки та інноваційний менеджмент і лише незначна частина підприємств утворюють на своїй основі науково-дослідні центри та займаються дослідженнями.

У розвинених країнах модернізація виробництва як правило здійснюється за рахунок заощаджень населення, що вкладаються на фондовому ринку через інституційних інвесторів, як наприклад, інститути спільного інвестування, пенсійні фонди тощо. В нашій країні заощадження переважно концентруються у банківській системі або ж взагалі зберігаються в готівковій формі і не працюють на ринок.

Ще у 2004 році в Україні було прийнято документ «Стратегія економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004–2015 роки», що передбачав глибокі якісні зміни в економіці, її структурну перебудову та перехід на інноваційну модель розвитку. Так документ передбачає створення умов для формування в кожному регіоні сучасного виробничого комплексу, нарощування експорту конкурентоспроможної продукції та послуг, збільшення обсягів її виробництва на основі більш повного використання вітчизняного виробничого потенціалу. В стратегії було виділено декілька найважливіших галузей розвитку яким держава має надавати пріоритет. Це ракетно-космічні та авіаційні розробки, технології у сфері АПК. На жаль, сценарії та етапи, розроблені в програмі виконані не були. Сьогодні набула розвитку така підтримка інноваційної діяльності як венчурні фонди, що фінансують високоризикові проекти. За наявними оцінками, в нашій країні на сьогодні їх нараховується більше 50, проте більшість з них наразі не проводять активну діяльність [3].

Венчурні інвестиції є одними з найбільш ризикованих, а в країнах СНД складно знайти об'єкти з перспективою швидкого зростання та капіталізації. Нестабільність законодавства не дозволяє планувати свою діяльність більш ніж на 3–5 років, в той час як венчурні інвестиції розраховані як правило на строк від 3 до 7 років. Окрім того, нерозвиненість фондового ринку та існування тіньового сектору економіки ускладнюють вільний вихід венчурних капіталів з проінвестованих компаній. Український венчурний капітал як правило не вкладається в високоризикові інноваційні проекти. Головним чином, такими компаніями реалізуються інвестиційні проекти середнього рівня ризику.

Хоча динаміка утворення венчурних фондів та компаній позитивна, стрімкий розвиток венчурного бізнесу в нашій країні малоймовірний.

Основним інвестором українських фондів є Європейський банк реконструкції та розвитку, який часто виступає або головним інвестором або одним з співінвесторів, тоді як національний капітал в цей бізнес майже не надходить.

В той же час, приклад багатьох країн доводить, що саме національна підтримка інноваційної складової є успіхом подальшого розвитку та покращення рівня життя. Так, найбільш високих показників досягають витрати на наукові розробки в Фінляндії та Швеції, причому як за абсолютним розміром, так і по відношенню до ВВП та на душу населення. Одним з пріоритетів Фінляндії – невеликої країни з населенням близько 5 млн., яка майже немає природних ресурсів, є інновації.

Фінляндія є однією з країн лідерів, що приділяють значну увагу національній інноваційній системі. Їй вдалося досягти об'єднання виробників та споживачів знань. Ключовими аспектами розвитку інноваційної економіки Фінляндії є активна державна політика інновацій, безкоштовна високоякісна освіта, активна участь бізнесу в розробці та впровадженні інноваційної продукції. Держава, навчальні заклади, дослідницькі лабораторії та приватний бізнес об'єднали свої зусилля задля технологічного розвитку. Держава активно фінансує науку через прямі асигнування університетів, установ академії наук та державні фонди підтримки науки. В той час, як академія наук переважно фінансує фундаментальні дослідження, державні фонди, найбільшими з яких є «Текес» та «Сітра», вкладають кошти в розробки, орієнтовані на бізнес. «Текес» фінансує технологічні дослідження та розробки, а «Сітра» – венчурний фонд, що робить капіталовкладення в яскраві та сміливі ідеї й фінансує нові компанії на початковій стадії діяльності або за умов їх розширення.

Основним показником успіхів Фінляндії є різке зростання долі інноваційної продукції в експорті. Якщо у 1988 р. Частка продукції «хай-тек» не перевищувала 4% експорту, то у 2005 р. Вона склала вже 25% [4]. Розвиток Фінляндії в сучасному світі – гарний приклад ролі, яку відіграє розвиток високотехнологічної продукції у зростанні економіки. ІТ компанії є найбільш динамічним та конкурентноспроможним сектором економіки. В цьому секторі зайнято близько 4% всієї робочої сили в країні, при цьому доля експорту складає близько 45% ВВП. Так, обсяги продажу найбільш відомої компанії Нокія у 2011 році склали 38,7 млрд євро.

Впровадження нових технологій в традиційну галузь фінської економіки – лісову промисловість призвело до того, що частка Фінляндії, лісові ресурси якої складають 0,5% світового лісового фонду, зросла в виробництві мелованого паперу до 25% від усього світового виробництва. Коли на початку 1970-х років експорт Фінляндії було засновано на використанні природних ресурсів, вона відносилася до групи середньо розвинених країн, але коли відбулося якісне зрушення до розвитку інноваційної спеціалізації, що заснована на інформаційних технологіях, то за рівнем життя вона обігнала ЄС в середньому, а також колишню метрополію – Швецію. Передумовою для переходу на новий інноваційний етап розвитку є не лише висока якість економічної політики, а й людський капітал, який утворюється завдяки великій кількості інвестицій в освіту, здоров'я, інформаційне забезпечення, професійну стабільність та мобільність. Фінляндія системно та цілеспрямовано проводила інноваційну політику. До 60-х років в країні функціонувало лише два університети, а вже у 70-х роках їх кількість збільшилась до 20. Саме університетська освіта та дослідження стали інтелектуальною основою розвитку фінської інноваційної системи. Інноваційна діяльність висуває особливі вимоги до якості людського потенціалу. Важливою є не лише спроможність до аналізу нової інформації, але й отримання нових знань та навичок,

спроможність до самостійного навчання в процесі трудової діяльності, що призводить до більш творчого характеру праці. Одним з найважливіших завдань сучасної політики є не лише розвиток освіти та надання фінансових субсидій на науково-технічні розробки, а й підтримання ефективної взаємодії між різними ланками інновацій: наука, освіта, держава, бізнес. Приватні підприємства отримують можливість виробляти інноваційний продукт, якщо вони діють в кооперації, а не ізольовано. На відміну від класичного ринкового підприємства, таке підприємство реагує не лише на ринкові імпульси, але й потреби постачальників, партнерів по кооперації, держави, завдяки чому вони спроможні ефективно взаємодіяти зі всіма учасниками ринку.

Однією з перших в Західній Європі Фінляндія використала досвід силіконової долини, пристосувавши його до своїх умов. Для реалізації прогресивних ідей держава виділяла субсидії, сприяла конкуренції. Так, наприклад відома операційна система Лінукс була розроблена фінським студентом.

Інноваційна діяльність дуже чутлива до фінансового забезпечення. Важливим є не лише розмір фінансування, а й гнучкість фінансових ринків та можливість перетоку капіталів між різними сегментами фінансового ринку, наявність венчурних фондів та підприємств.

Держави використовують податкові пільги, механізми пріоритетного фінансування, концентрують фінансові ресурси на пріоритетних напрямках. Звісно, всі ці механізми працюють за умов вивіреної державної стратегії, державної підтримки, можливості притоку коштів з різних фінансових джерел (ресурси підприємств, державні кошти, національні та міжнародні програми, фондовий ринок, кредитні ресурси), науково-технічної кооперації, забезпечення притоку коштів в інноваційні галузі. На першому етапі кредитні ресурси та кошти фондового ринку залучити як правило неможливо, тому важливим стає забезпечення державного фінансування та утворення інноваційних фондів.

Необхідно притримуватися курсу, спрямованого на інновації, створити інноваційний клімат в державі. Деякі країни застосовують так званий фрагментарний підхід, коли утворюються замкнуті зони, в рамках яких формується інноваційне середовище, сприятливе для розвитку інноваційної діяльності. В різних країнах такі зони називаються по-різному: інкубатори бізнесу в Німеччині, наукові парки в Великобританії, технополіси у Франції та Японії, технологічні села у Фінляндії, зони високої технології в Китаї, тощо. Проте сутність у всіх цих зон однакова – виділення окремої території, де створюються сприятливі умови для інновацій.

Висновки

Аналіз інноваційної стратегії багатьох країн показує, що завдяки продуманій політиці, спрямованій на інновації, розвивається суспільство інноваційної культури. Його основою є формування та розвиток інновацій, завдяки чому відбувся перехід на інтенсивну модель економічного зростання. Це дозволило країнам зайняти вигідне місце в системі міжнародного поділу праці, спеціалізуючись на виготовленні інноваційних промислових виробів з високою часткою доданої вартості. Звісно, досвід кожної країни не можна застосовувати повністю, а лише зважаючи на специфіку держави, проте безсумнівно є те, що інноваційна модель розвитку призводить до дуже гарних результатів.

Список використаної літератури

1. Геєць В.М., Шинкарук Л.В., Артёмова Т.І. та ін. Структурні зміни та економічний розвиток України. – К.: Ін-т екон. та прогнозів.: – 2011. – 696 с.
2. World Development Report 2011: Conflict, Security and Development. – The International Bank for

Reconstruction and Development/ World Bank. – 2011 – 386 p.

3. Глинкина С.П. Международные экономические и политические исследования. – М.: Экономика. Том 4.– 2010. – 442 с.

4. Каргалова М.В. Социальная Европа в 21 веке. – М.:– Весь Мир – 2010. – 578 с.

Стаття надійшла до редакції 17.09.2012

Иновационная экономика как основа развития современного общества

Пальчук Е.И.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Работа посвящена инновационности экономики как одному из наиболее важных компонентов современного развития. Автор анализирует роль инноваций в росте экономик государств, проблемы инновационного развития нашей страны, исследуется взаимосвязь между инновационностью и уровнем развития. Инновации рассматриваются с точки зрения основного компонента современной модели развития государства, поскольку необходимо не только осуществление новых стратегий политиков и бизнес-лидеров, но и новый способ мышления современного поколения и другой уровень образования.

Ключевые слова: инновационная экономика, инновационность, нематериальное производство, инновационное развитие, высокотехнологические товары, современная экономика.

Innovation economy as the principle of its development

O. Palchuk

Kyiv National University of Technologies and Design

The article is devoted to the analysis of innovations as one of the most significant principle of the modern economy. The role of innovations in the economy of developed countries is covered. The problems of innovation process in our country and the connection between innovation process and the level of country`s development are analyzed. Innovations are studied as the main component in the modern model of state development, because not only the new strategy of politics and business leaders are needed, but also new way of thinking of modern people and the different education level.

Key words: innovation economy, innovations, nonmaterial production, innovative development, high-tech goods, modern economy